

VIANOČNÉ DNI

12 príbehov a 12 dobrôt
na 12 dní

JEANETTE
WINTERSONOVÁ

Vianočné dni

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

Jeanette Wintersonová
Vianočné dni

Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všetchna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

VIANOČNÉ DNI

12 príbehov a 12 dobrôt
na 12 dní

JEANETTE
WINTERSONOVÁ

*Všetkým milovaným osobám v mojom živote,
ktoré naozaj vedia variť.
Manželke Susie Orbachovej
a priateľkám Beeban Kidronovej a Nigelle Lawsonovej.
Niet nad židovské Vianoce.*

OBSAH

Vianočné obdobie * 9
Duch vianoc * 19
<i>Koláčiky pani wintersonovej * 30</i>
Snehuliačka * 37
<i>Nakladaná červená kapusta ruth rendellovej * 54</i>
Temné vianoce * 61
<i>Newyorský žltkový krém kathy ackerovej * 72</i>
Vianoce v new yorku * 79
<i>Môj štedrovečerný údený losos so šampanským * 94</i>
Imelová nevesta * 99
<i>Susin štedrovečerný gravlax * 108</i>
Prvé vianoce slečny O'Brienovej * 115
<i>Otcov obľúbený dezert * 124</i>
Druhá najlepšia posteľ * 129
<i>Čínske knedličky podľa shakespeare a spol. * 146</i>
Vianočné prekvapenie * 153
<i>Môj recept na varené víno * 162</i>
Príbeh o duchovi * 169
<i>Morčacie biryani podľa kamily shamsieovej * 182</i>
Strieborný žabiak * 189
<i>Moje novoročné syrové keksy * 204</i>
Lev, jednorožec a ja * 211
<i>Môj novoročný sendvič so steakom * 216</i>
Svietiace srdce * 223
<i>Moje trojkraľové rybie fašírky * 234</i>
Vianočný pozdrav od autorky * 241

VIANOČNÉ OBDOBIE

udrci putujú po púšti za hviezdou. Pastieri nocujú v poliach so svojimi stádami. Anjel, rýchly ako myšlienka a jasný ako nádej, mení večnosť na čas. Ponáhľajte sa! Narodí sa dieťaťko.

Ten príbeh poznajú veriaci aj neveriaci. Kto by ho nepoznal?

Hostinec. Jasličky. Somár. Mária. Jozef. Zlato. Kadidlo. Myrha.

A v samom srdci príbehu matka a dieťa.

Až do európskej protestantskej reformácie v 16. storočí bol kresťanský obraz Madony s dieťaťom súčasťou každodenného života; maľovaný na skle, socha, olejomalba, drevorezba či domáci, vlastnoručne vyrobený oltárik.

Skúste si predstaviť, že väčšina ľudí nevie čítať ani písať, ich myseľ je však plná príbehov a obrazov; obrazy nie sú len ilustrácia príbehu – sú príbeh.

Keď vy alebo ja vojdeme do starobylého kostola v Taliansku, Francúzsku alebo Španielsku, nerozumieme výjavom na klenutých stropoch, freskách či obrazoch, čo visia na stenách, ale naši predkovia ich chápali. Stojíme pred nimi s turistickými brožúrkami a pokúšame sa v nich nájsť zmysel, kedysi ľudia iba zaklonili hlavy a uvideli mystérium sveta.

Milujem písané slovo – práve píšem a čítam –, lenže pre negramotné, aj keď kultúrne živé spoločenstvá je obraz a hovorené/spievané slovo všetkým. Je to iný druh bystrosti ducha.

Po reformácii však Máriu, dovtedy považovanú za štvrtú súčasť Božstva, degradovali. Reformácia nebola dobrá pre ženy; čoskoro nasledovala honba na čarodejnice v celej Európe a aj Otcovia pútnici, ktorí v roku 1620 pristáli v Plymouth Rock, boli nezmieriteľní puritáni, svedčia o tom procesy s čarodejnicami v Saleme v deväťdesiatych rokoch 17. storočia.

Puritáni v Novom Anglicku zakázali oslavy Vianoc v roku 1659 a zákaz platil do roku 1681. V Anglicku za Cromwella Vianoce zakázali už v roku 1647 a trvalo to do roku 1660.

Prečo? Predovšetkým mali priveľmi pohanský pôvod, ako uvidíme neskôr, boli príliš radostné a príjemné (prečo by ľudia mali byť veselí, keď môžu byť smutní?) a navyše bolo nebezpečné pustiť Máriu z kuchyne späť do roly hviezdy.

Obyčajným ľuďom po rozchode s katolicizmom chýbal najmä kult Márie.

V európskych katolíckych krajinách kedysi a teraz, a v Latinskej Amerike stále, má kult Márie, tajomstvo nepoškvrneného počatia, spojenie matky s dieťaťom ešte vždy svoju moc a silu. Zakaždým keď žena porodí, predstavuje dočasne obraz najposvätejšieho zo všetkých javov. Spája sa v ňom život každodenný a náboženský.

Korene toho obrazu sú hlbšie než kresťanstvo.

Keď nazrieme do dejín starého Grécka a Ríma, zistíme, že bohovia a výnimoční smrteľníci zvyčajne mali jedného božského a jedného ľudského rodiča. Herkulesov otec bol Zeus. Zeus splodil aj Helenu Trójsku. Boli s ňou problémy, ale tie sú so všetkými krásnymi ženami, polobohyňami.

Zakladatelia mesta Rím Romulus a Rámus tvrdili, že ich otcom je Mars.

Ježiš sa narodil v období Rímskeho cisárstva. Nový zákon bol napísaný po grécky. Autori Evanjelií chceli svojho Mesiáša navždy zaradiť do zoznamu superhrdinov s božským otcom.

No prečo musela byť Mária panna?

Ježiš bol Žid. Židovský rodokmeň sa odvodzuje od matky, nie od otca, takže dôraz, ktorý judaizmus kladie na čistotu a sexuálnu abstinenciu žien, vyjadruje snahu o kontrolu nad tým, kto je kto.

Ak je Mária panna, nikto nemôže spochybníť Ježišov božský pôvod.

Zatiaľ to dáva zmysel, ale je tu ešte čosi. Za tým príbehom sa skrýva aj všemocnosť Veľkej bohyne.

Pri uctievaní bohýň v staroveku nikoho nezaujímala cudnosť ako cnosť. Dokonca aj vestálky sa smeli vydať, keď prestali slúžiť bohyni. Chrámová prostitúcia bola normálna, bohyňa bola symbolom plodnosti a rozmnožovania – nikdy však nepatrila žiadnemu mužovi.

A tak mýtus o Márii brilantne spája dva protipóly – nové kresťanské náboženstvo ponúka rozprávku o zrodení bohočloveka. Mária je výnimočná a vyvolená – ako v hrdinských povestiach. Jej tehotenstvo nie je obyčajná domáca záležitosť, navštívil ju boh. Jej nepoškrvenosť a poddajnosť súčasne umožňujú novému náboženstvu odtrhnúť sa od divokých pohanských kultov sexu a obradov plodnosti, tie nenávideli aj Židia.

Kresťanstvo malo od samého začiatku sklón preberať základné prvky z iných náboženstiev či kultov – tých problematických sa zbavilo a prerozprávalo celý príbeh nanovo. Aj preto malo celosvetový úspech.

A najpôsobivejší z úspešných príbehov je ten o Vianociach.

O Ježišom narodení sa píše iba v Evanjeliách podľa Matúša a podľa Lukáša, a ich verzie sa líšia. Marek ani Ján ho nespomínajú. Nikde v Biblii nie je zmienka o 25. decembri.

Ako sa to teda stalo?

Súčasťou príbehu sú rímske slávnosti saturnálie. Išlo o typický zimný sviatok, oslavu slnovratu (21. decembra je najkratší deň v roku, zimný slnovrat). Pohanský cisár Aurelián vyhlásil 25. december za Dies Natalis Solis invicti – deň zrodenia nepremožiteľného slnka. Ľudia si dávali darčeky, navštevovali sa, nosili bláznivé čiapky, opíjali sa, zapalovali sviečky a ohne ako symboly slnka a zdobili verejné priestranstvá vždzelenými rastlinami. Po tomto sviatku nasledovali Kalendy – odtiaľ pochádza slovo kalendár. Za starých čias sa radi zabávali.

V keltskej Británii sa zimný sviatok Samhain začínal v deň dnešného Halloweenu alebo Sviatku všetkých svätých – čiže sviatku mŕtvych a podobne ako v germánskych a škandinávskych krajinách, aj Kelti oslavovali decembrový slnovrat vatrami a radovánkami. Vždzelenú cezminu a brečtan, predstavujúce večný život, používali na ozdobu aj ako posvätné symboly.

V germánskych kmeňoch sa v tomto ročnom období potuloval Odin s bielou bradou a bolo si ho treba uzmierniť malými darčekmi, čo ľudia v noci nechávali vonku.

Cirkev zaujala rozumné stanovisko – koho nemožno poraziť, s tým sa treba spojiť – a preto začlenila prvky, ktorých sa ľudia nechceli vzdať – spev, oslavy, vždyzelené rastliny, obdarúvanie a samozrejme, ročné obdobie – do Vianoc.

25. decembra bol vhodný dátum Ježišovho narodenia, lebo znamenal, že Boh Máriu oplodnil 25. marca – na sviatok Zvestovania Pána podľa cirkevného kalendára – , a to cirkvi umožnilo osláviť jarnú rovnodennosť 21. marca bez pohanských obradov. Počatie Ježiša Krista a jeho ukrižovanie (Veľká noc) tým nadobudlo symetriu.

Santa Claus je jeden z mnohých zmiešaných posolstiev Vianoc.

Mikuláš, biskup z Myry, sa narodil asi 250 rokov po smrti Ježiša Krista. Bol bohatý a rozdával peniaze ľuďom v núdzi. Najkrajšia legenda o ňom rozpráva, ako raz v noci, keď sa pokúšal hodiť do okna mešec zlata, zistil, že je zatvorené, a tak musel vyliezť na strechu a mešec spustiť dolu komínom.

Ktovie. Ako býva zvykom, začal sa okolo neho vytvárať kult, najmä medzi námorníkmi, tí sa, prirodzene, plavili po mori, a ako sa kult postupne šírila na sever, postava bradatého štedrého darcu splynula s bradatým bohom Odínom, ten mal výhodu, že cestoval na lietajúcom koni s ôsmimi nohami.

Holandčania nazývali svätého Mikuláša Sinterklaas a vďaka nim sa Sinterklaas dostal do Ameriky.

Nový Amsterdam, dnešný New York, založili holandskí osadníci. V roku 1809 napriek snahám potomkov novoanglických puritánov už Santa Claus viedol svoj voz ponad koruny stromov v knihe Washingtona Irvinga *Dejiny New Yorku*.

V roku 1822 iný Američan, Clement Moore, dal Santovi konečnú podobu v básni *Návšteva svätého Mikuláša*. Opísal v nej bytosť, čo cestuje vzduchom na saniach ťahaných ôsmimi sobmi a potajomky dáva deťom darčeky do pančúch sušiacich sa pri ohni.

Vtedy bol Mikuláš ešte celý v zelenom – vo farbe predkresťanského boha plodnosti.

Na scénu prichádza Coca-Cola.

V roku 1931 spoločnosť Coca-Cola poverila švédskeho výtvarníka Haddona Sundbloma, aby dal Santovi novú podobu. Podmienkou bola červená farba a odtedy, vďaka reklamnej kampani na kolu, Santa nosí červený plášť.

Vianočný stromček je prastarý symbol života a schopnosti prekonať temnú zimu. Čo si asi mysleli naši predkovia, keď v tmavom lese plnom holých stromov natrafili na zelený ihličnan či inú vždyzelenú rastlinu?

Prvá moderná „celebritná“ fotografia kráľovnej Viktórie a princa Alberta vznikla, keď manželia pózovali pred vianočným stromčekom vo Windsorskom zámku v roku 1848.

Ibaže to bola kresba, čo vyšla v *Illustrated London News*, a potom už všetci museli mať vianočný stromček.

Princ Albert bol Nemeč a podľa historických záznamov si ľudia začali zdobiť príbytky stromčekmi z lesa práve v nemeckých mestách.

Aj Martin Luther, muž zodpovedný za protestantskú reformáciu, bol Nemeč, a hovorí sa, že si zdobil vianočný stromček sviečkami, čo predstavovali milióny hviezd na Božom nebi.

Stromy samy osebe sú posvätné. Spomeňte si na jablňu v rajskej záhrade, na svetový strom Yggdrasil, uctievaný v severskej a germánskej mytológii, na dub druidov. Vo filme Jamesa Camerona *Avatar* sa vyskytuje posvätný strom-bohyňa a v Tolkienových ságach Saruman a Orkovia surovo vytínajú entov, chodiace a hovoriace stromy.

Kristus, ako všetci obetovaní bohovia, zomiera na strome.

Strom sa stal symbolom v rôznych časoch a kultúrach, vždyzelený strom predstavuje večnosť života.

Hoci massachusettskí puritáni mali odpor ku všetkému, čo pripomínalo pohanské zvyky, v roku 1851 nedokázali zabrániť tomu, aby z Catskills do New Yorku priviezli dvoje saní s nákladom stromov, prvých vianočných stromčekov, ktoré sa predali v Spojených štátoch.

V devätnástom storočí Vianoce nadobudli podobu, v akej ich poznáme dnes: vianočný stromček, vianočné pohľadnice, obdobie radosti, darčeky, anjeličky, hodoňovanie, obdarúvanie chudobných, sneh a čosi nadprirodzené – duchovia, vidiny, tajomná hviezda.

Práve v devätnástom storočí vznikli všetky známe vianočné koledy, ktoré tak radi spievame.

Vtedy sa zrodila aj vianočná pohľadnica. Henry Cole spolupracoval na reforme poštových služieb a uvedomil si, že lacná Penny Post, umožňujúca posielat listy za pencu, je skvelý spôsob posielania jednoduchých vianočných pozdravov, a tak v roku 1843 nahovoril priateľa, aby ich zopár nakreslil, a čoskoro sa rozpútalo hotové pohľadnicové šialenstvo.

Stalo sa to tridsať rokov predtým, ako sa vianočná pohľadnica ujala aj v Amerike. Podľa mňa za to mohli puritáni.

Pozdravy, koledy a zo všetkého najviktóriánskejší vianočný príbeh o duchoch.

Rozprávanie historiek pri ohni je staré ako jazyk. A keďže ohne sa zapalujú večer a/alebo v zime, zimné sviatky sa stali prirodzenou príležitosťou na rozprávanie.

Príbehy o duchoch sú však charakteristické najmä pre devätnáste storočie. Jedna teória tvrdí, že množstvo duchov a zjavení v tých časoch mohlo byť zapríčinené miernou otravou oxidom uhoľnatým z plynových lúčok (skutočne vyvoláva ospalosť a halucinácie). Spolu s hustými hmlami a štedrými dávkami džinu to dáva zmysel.

Má to však aj psychologickú stránku. Devätnáste storočie bolo samo osebe strašiacom. Nová industrializácia akoby rozpútala pekelo. Návštevníci Manchestru nazvali mesto Infernom. Anglická spisovateľka Elizabeth Gaskellová po návšteve pradiarne bavlny napísala: Videla som pekelo, je biele...

Novodobí chudobní, otroci v továrňach, obyvatelia pivničných kutíc, tí, ktorí drelí do úmoru v železiarňach v horúčave, špine a ponížení, vyzerali totiž ako duchovia, vychudnutí, žltí, otrhaní, polomŕtvi pololuďia.

Skutočnosť, že v tom istom storočí prevládala organizovaná dobročinnosť a filantropia, nie je náhodná. A nemalo by nás prekvapiť, že Vianoce boli v tom čase najväčšími inšpirujúce a zároveň najsentimentálnejšie. Vianoce sa premenili na začarovaný kruh, na obdobie, keď tí, čo získali najviac z mechanizovanej biedy svojich blížnych, mohli konať dobré skutky pre pokoj duše.

Preto Scrooge v úvode *Vianočnej koledy* Charlesa Dickensa odmieta dať peniaze na pomoc chudobným: „Väsi nie je dosť väsi?“

Scrooge, protipól Santu Clausa, nemôže a nechce dávať, a tak sa mu najprv zjaví nebohý spoločník Jacob Marley a vzápätí ho navštívia traja duchovia.

Je to príbeh o tvrdých srdciach a druhých šanciach. O Vianociach, keď prestávajú platiť bežné zákony, o zmenenom čase (za jedínú noc sa stane to, čo za celý život). A o pečených husiach, o vianočnom pudingu, ohňoch, sviečach, horúcom vianočnom punči, o snehu takom hustom, že v ňom mesto spí a „Veselé Vianoce všetkým... Božie požehnanie vospolok!“

Ten príbeh je taký silný, že prežije aj Mupetov.

V Amerike vyhlásili Vianoce za federálny sviatok až v roku 1870 v snahe zjednotiť sever a juh po občianskej vojne spoločnou tradíciou.

Napriek úsiliu puritánov a napriek skutočnosti, že Vianoce rozhodne nie sú židovský sviatok, Američania a americkí Židia prispeli k vianočnému folklóru oveľa väčšou mierou ako akákoľvek hviezda, pastier, Santa či anjel.

Filmy *Život je krásny*, *Zázrak na 34. ulici*, *Stretneme sa v St. Louis*, *Polárny expres*, *Grinch*, *Záměna*, *Strašidelné Vianoce*, *Sám doma 2*, *Biele Vianoce* – a tak ďalej... a tak ďalej...

A keď si spievate *Biele Vianoce*, *Rudolph, the Reindeer*, *Santa Baby*, *Winter Wonderland* či *Let it Snow*, *Let it Snow*, *Let it Snow*, alebo si ich pohmkávate pri pečení gaštanov na otvorenom ohni, zdvihnite čašu a pripite na židovských skladateľov, autorov krásnych melódií, ktorí nám dali klasické, ešte vždy obľúbené piesne.

Puritáni zakázali Vianoce v Spojenom kráľovstve aj v Amerike, lebo to bol príliš hlučný sviatok s prvkami požičanými od každého – od pohanov, Rimanov, Vikingov, Keltov, Turkov, a tiež pre ich oslavného slobodného ducha, vzájomným obdarúvaním či porušovaním bežných pravidiel akoby povzbudzovali odpor voči autoritám a práci. Bol to skrátka sviatok – svätý deň – v tom najlepšom zmysle, keď uctievanie obsahuje aj radosť.

Život by mal byť radostný.

Viem, z Vianoc sa dnes stala cynická komerčná lúpež, ale je na nás, na jednotlivcoch aj celých spoločnostiach, aby sme ju odmietli. Vianoce oslavujú na celom svete ľudia rozličných vierovyznaní aj bez vyznania. Vianoce spájajú bez ohľadu na rozdiely. V pohanských a starorímskych časoch šlo o oslavu moci svetla a spolužitia ľudí s prírodou.

VIANOČNÉ DNI

Nešlo o peniaze.

Začiatok vianočného príbehu je dosť prozaický:

V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu na celom svete.

(Evanjelium podľa Lukáša 2:1)

No končí sa darom – *dieťa sa nám narodilo.*

Po dare nového života nasledujú dary mudrcov – zlato, kadidlo, myrha.

V jednej z najobľúbenejších anglických kolied sa poetka Christina Rossettiová pýta, čo môžeme dávať okrem peňazí, moci, úspechu či talentu:

Čo mu podarujem, keď som bez imania?

Keby som bol pastier, prinesiem mu jahňa;

byť jedným z Troch kráľov, dám mu vzácny skvost;

no tiež mám dar: srdce, a v ňom oddanosť.

Dávame seba. Dávame seba druhým. Dávame seba sebe. Dávame.

Nech sú Vianoce akékoľvek, mali by byť naše, nie také, čo sa dajú kúpiť v obchode.

Pre mňa je najkrajšou časťou vianočného obdobia hodovanie s priateľmi, preto som sem zaradila recepty spojené s osobnými príbehmi. Pokiaľ ide o množstvá, som úplne nemožná, varím podľa oka, textúry a chuti. Ak je cesto príliš suché, pridám vodu alebo vajce. Ak je riedke, pridám múku a podobne.

Dlho sme sa dohadovali s redaktorkou, či uvádzať metrické merné jednotky, alebo imperiálne – „Ved' aj Nigella prešla na metrické,“ argumentovala.

Spýtala som sa teda Nigelly, a ona odpovedala: „Používam oboje.“

A tam, kde stojí „kapusta“, prišla otázka: „Aká veľká?“

Každý deň ma zamestnáva priveľa vecí – no rozmýšľanie o veľkosti kapustnej hlavy k nim nepatrí.

Recepty sú trochu neusporiadané, pripravovali sme ich spolu a zrazu som zistila, že som zabudla priniesť šampiňóny, a tak sme sa museli zaobísť bez nich. Takže sa zbytočne netrápte. Varenie sa dnes skomplikovalo rovnako ako bicyklovanie.

Tým chcem povedať, že kedysi si ľudia jednoducho sadli na bicykel – teraz musia mať špeciálne nohavice z lycry a okuliare a prekonávať vlastné rýchlostné aj vzdialenostné rekordy. Domáce varenie nie je olympijský šport. Varenie je každodenný obyčajný zázrak.

Rada varím, ale ešte radšej píšem.

Príbehy sú tam, kde žijem – pre mňa sú to trojrozmerné fyzické miesta. Keď ma v detstve za rôzne prehrešky zatvárali do pivnice na uhlie, mala som na výber: rátať uhlie – dosť obmedzená činnosť. Rozprávať si príbeh – nekonečný svet fantázie.

Píšem pre číre potešenie z písania. Sadám si ku klávesnici, aby som sa hrala. Vianoce mi poskytujú výnimočné potešenie – akoby ma obdobie sviatkov rozveseľovalo. Je to čas rozprávok, keď vládu preberá Pán Vianoc, podľa mňa strážny anjel nielen dvanásťdňového vianočného obdobia, ale najmä tvorivosti.

Zvláštne, ale Vianoce boli pre mňa vždy šťastným obdobím, keď som vyrastala, aj keď v našom dome veľa šťastia nebolo. Človek časom neprichádza o asociácie, minulosť nás sprevádza stále, pri troche šťastia si ju dokážeme pretvoriť a presne to by sme mali urobiť aj s Vianocami. Všetko je príbeh.

Príbehy rozprávajú pri ohni, alebo počas zimných prechádzok, keď nám pri ústach mrzne dych, majú v sebe čaro a tajomstvo, patria k vianočnému obdobiu.

Písanie je svojím spôsobom zjavenie, vždy odhalí čosi nečakané. Vianoce, hoci sa nám zdajú dôverne známe, ba možno trochu ošúchané, sú oslavou nečakaného.

Tu sú príbehy, ktoré som dosiaľ napísala. Je ich dvanásť, jeden na každý deň vianočného obdobia. Rozprávajú o duchoch, magických zásahoch, obyčajných stretnutiach, čo nakoniec neboli až také obyčajné, o malých zázrakoch a vítaní prichádzajúceho svetla.

A o radosti.

DUCH VIANOČ

ol štedrý večer, v celom dome sa nič nepohlo, dokonca aj myšku premožla únava.

Všade ležali darčeky: štvorcové s mašľami, obdĺžnikové so stužkami. Objemné v papieri s postavičkami Santu. Tenké, lákajúce ako diamantový náramok, alebo prinášajúce sklamanie ako čínske paličky?

Zásoby potravín pripomínali hroziacu vojnu, z políc vypadávali koláče veľké ako bomby. Náboje datlí poukladané v kartónových zásobníkoch. Na zadných dverách zavesené prepelice ako hračkárske bojové stíhačky. Gaštany pripravené na pečenie. Pri obrovských kopách hliníkovej fólie sa krčil bio-moriak z voľného chovu – nič, čo by schopný veterinár nedokázal oživiť.

„Dobre, že trojkráľové prasa ešte stále žerie popadané jablká v sade v Kente,“ poznamenala si, keď si sa pokúšala pretisnúť popri kuchynskom stole.

Zatackal som sa pod váhou vianočného koláča – také čosi používali stredovekí murári ako základný kameň pri stavbe katedrály. Zobrala si ho a odniesla do auta. Všetko bolo treba naložiť do auta, lebo sme sa v ten večer chystali na vidiek. Čím viac si naložila, tým väčšmi hrozilo, že šoférovať bude moriak. Pre teba už nezostalo dosť miesta a ja som sa delil o sedadlo s prúteným sobom.

„Hackles,“ povedala si.

Preboha, zabudli sme na kocúra.

„Hackles neoslavuje Vianoce,“ pripomenul som.

„Uviaž mu okolo košíka zlatú reťaz a nastúp.“

„Pohádame sa ako každé Vianoce hneď, alebo počkáme, až budeme na ceste a zistíme, že si zabudla víno?“

„Vino je pod škatuľou prskaviek.“

„To nie je víno, ale moriak. Je taký čerstvý, že som ho musel zviazať, aby sa nepokúsil ujsť ako niečo z Poea.“

„Nebud' nechutný. Ten moriak mal šťastný život.“

„Ani ty si nežiješ najhoršie a nepokúšam sa ťa zjesť.“

Rozbehol som sa a uhrzol ťa do krku. Milujem tvoj krk. Odstrčila si ma – žartom – zdá sa mi to, alebo ma v poslednom čase odstrkuješ úplne vážne?

Usmiala si sa a šla si poprekladať veci v aute.

Čosi po polnoci. Kocúr, vianočné ozdoby, stromček s blikajúcimi svetlami, sob, darčeky, jedlo, moja ruka v okne, lebo dovnútra sa nezmestila, ty a ja na ceste do domčeka na vidieku, ktorý sme si prenajali na oslavu Vianoc.

Viezli sme sa pomedzi sviatočných opilcov, mávali stuhami a zrejme zo spolupatričnosti vyspevovali o sobovi Rudolphovi s červeným nosom. Povedala si, že bude rýchlejšie ísť cez stred mesta, lebo je noc, a keď si prešla cez križovatku na hlavnej ulici, zdalo sa mi, že som zazrel nejaký pohyb.

„Zastav!“ ozval som sa. „Mohla by si cúvnuť?“

Ulica už bola úplne prázdna, zaradila si spiatočku, namáhaný motor zakvílil, až kým sme sa neocitli pred NAKUPUJNAKUPUJ, najväčším obchodným domom na svete, ktorý konečne dosť neochotne o polnoci zatvorili na celých dvadsaťštyri hodín (stále sa dalo nakupovať online).

Vystúpil som z auta. Vo výklade obchodného domu bol vystavený kompletný betlehem s postavami Márie a Jozefa v lyžiarskom a s hospodárskymi zvieratami v károvaných psích oblečkoch proti zime. Nijaké zlato, kadidlo ani myrha – títo traja králi nakúpili dary v obchodnom dome. Ježiško dostal hernú konzolu Xbox, bicykel a malú domácu súpravu bubnov. Mária dostala naparovaciu žehličku.

Pred betlehemom sa mrvila drobná dievčinka s nosom pritisnutým na sklo výkladu.

„Čo tam robíš?“ spýtal som sa.

„Som v pasci,“ odpovedalo dieťa.

Vrátil som sa k autu a zaľukal na tvoje okno.

„V obchode je dieťa – musíme ho odtiaľ dostať.“

Prišla si sa pozrieť. Dieťa zamávalo. Zatvárala si sa pochybovačne. „Asi patrí k niekomu z bezpečnostnej služby,“ povedala si.

„Povedala, že je v pasci! Zavolaj políciu.“

Dievčinka sa usmiala a pokrútila hlavou, keď si vytiahla mobil. V jej úsmeve bolo čosi – zmocnila sa ma neistota.

„Kto si?“ spýtal som sa.

„Duch Vianoc.“

Počul som ju celkom jasne. Hovorila čisto a zreteľne.

„Nemám tu signál,“ povedala si. „Skús svoj mobil.“

Skúsil som. Nič. Rozhliadali sme sa po nezvyčajne prázdnej ulici. Začala ma chytať panika. Potlačil som dvere do obchodného domu, potiahol za ne. Zamknuté. Nikde ani stopy po upratovačkách. Bol predsa večer pred Vianocami.

Znova sa ozval detský hlások: „Som Duch Vianoc.“

„No tak,“ povedala si. „Je to len reklamný trik.“

Lenže ja som ťa nepočúval, hľadel som na tváričku za sklom, s každou sekundou sa menila, akoby sa s ňou pohrávalo svetlo, raz ju zahalovalo ako závoj, raz odhalovalo jej výraz. A tie oči vôbec neboli detské.

„Musíme jej pomôcť,“ zamrmlal som potichu, skôr pre seba.

„Nemusíme,“ vyhlásila si. „Poďme, cestou zavoláme políciu.“

„Pusťte ma von!“ ozvalo sa dieťa, len čo si sa zvrtila, aby si sa vrátila do auta.

„Niekoho sem pošleme, sľubujem. Pohládame telefón...“

Dievčatko ťa prerušilo: „Musíte ma pustiť von. Nemohli by ste nechať pri dverách zopár svojich darčiekov a trochu jedla?“

Obrátila si sa. „Toto je fakt šialené.“

Lenže dievčinka ma priam hypnotizovala.

„Áno,“ prikývol som, ako omráčený som šiel k autu, otvoril kufor a začal som vláčiť balíčky rôznych tvarov a vrecká plné potravín ku dverám obchodného domu. Zakaždým, keď som tam niečo položil, ty si to odniesla nazad do auta.

„Zbláznil si sa,“ povedala si. „Je to vianočný fór – určite nás filmujú. Ide o nejakú reality šou.“

„Nie, to nie je televízna šou, to je skutočnosť,“ odpovedal som, môj hlas znel akoby z veľkej diaľky. „Tu nejde o to, čo vieme, ale o to, čo nevieme – a je to pravda. Vravím ti, je to pravda.“

„Dobre, ak sa čím skôr vrátíme do auta, nech sa páči, tu máš balíčky. Okej?“ Šmarila si všetko na zem pred dvere, očervenela si od únavy a zúrivosti. Poznám ten výraz.

Potom si odstúpila, zatínala si päste, ani si nepomyslela na dieťa.

Zrazu vo výklade zhasli svetlá. A dievčinka sa ocitla medzi nami na ulici.

Výraz na tvojej tvári sa zmenil. Oprela si sa rukou o hladké sklo, číre a ohraňované ako sen.

„Nie je to sen?“ spýtala si sa. „Ako to dokázala?“

„Pôjdem s vami,“ povedalo dievčatko. „Kam idete?“

A tak sme sa okolo jednej v noci opäť vydali na cestu, ruka mi už netrčala z okna, dieťa sedelo na zadnom sedadle s Hacklesom, ten vyliezol z košíka a spokojne priadol. Keď sme sa pohli, pozrel som sa do spätného zrkadla, naše darčeky a jedlo po jednom odnášali tmavé postavy.

„To sú tí, čo žijú vo dverách,“ povedala dievčinka, akoby mi čítala myšlienky. „Nemajú nič.“

„Určite nás zatknú,“ ozvala si sa. „Krádež vo výklade obchodného domu. Znečisťovanie verejného priestranstva. Únos. Veselé Vianoce aj vám, páni policajti!“

„Urobili sme správnu vec,“ vyhlásil som.

„Čo také sme urobili okrem toho, že sme vyložili polovicu vecí, čo potrebujeme, a naložili stratené dieťa?“

„Stáva sa to každý rok,“ povedalo dieťa. „Zakaždým inak a na rôznych miestach. Ak do rána nebudem voľná, svet bude ešte ťažší. Svet je totiž ťažší, než si myslíte.“

Chvíľu sme sa viezli mlčky. Čierna obloha bola posiatá špendlíkovými hviečkami hviezd. Predstavil som si, že som vysoko nad cestou a pozerám sa na planétu Zem, modrú uprostred čierňavy, s bielymi fliačikmi a čiapočkami pólou. Život a domov.

Keď som bol malý, otec mi daroval sklené ťažidlo so zasneženou zemeguľou a hviezdami. Ležal som v posteli a obracal ju v prstoch, až kým som nezaspal s očami plnými hviezd, s pocitom tepla, ľahkosti a bezpečia.

Svet neváži nič, visí vo vesmíre bez opory ako gravitačná záhada, zohrievaný slnkom, chladený plynom. Náš dar.

Vtedy som sa bránil spánku čo najdlhšie a jedným klipkajúcim okom som žmúril na svoj tichý, krútiaci sa svet.

Vyrástol som. Otec zomrel. Ťažidlo zostalo v jeho dome, v mojej bývalej izbe. Keď sme ju vypratávali, ťažidlo mi vyklzlo z ruky, rozbilo sa a zemeguľa vypadla z hustej hviezdinatej tekutiny. Rozplakal som sa. Nevieť prečo.

Asi som sa natiahol a chytil ťa za ruku počas tej nočnej jazdy.

„Čo sa deje?“ spýtala si sa nežne.

„Spomenul som si na otca.“

„Zvláštne, ja na matku.“

„Čo si si pomyslela?“

Stisla si mi ruku. Všimol som si, ako sa ti na prstenníku zaligotal prsteň v slabom zelenkavom svetle z prístrojovej dosky. Pamätám si ten prsteň, pamätám si, keď som ti ho dal. Vidím ho každý deň, ale až teraz ho vidím naozaj.

„Kiežby som pre ňu urobila viac, povedala jej viac, ale na to je už neskoro.“

„Nikdy ste spolu nevychádzali.“

„Prečo asi? Prečo je toľko rodičov a detí, čo spolu nevychádzajú?“

„Preto si nechcela mať deti?“

„Nie! Nie. Práca... Vždy sme si vraveli, že o tom porozmýšľame... ale... áno, možno... Prečo mám túžiť po dieťati, ktoré ma bude nenávidieť? Nie je vo svete dosť nenávisť?“

Nikdy si takto nerozprávala. Pri pohľade na tvoj profil v strašidelnom zelenkavom svetle som zbadal, ako ti zmeravela sánka. Milujem tvoju tvár. Práve som to chcel povedať nahlas, ale ty si dodala: „Nevšímaj si ma. Môžu za to sviatky. Čas rodiny.“

„Áno. Všetko kazíme.“

„Čo? Rodinný život alebo Vianoce?“

„Oboje. Ani jedno. Nečudo, že každý chodí nakupovať. Úniková aktivita.“
Usmiala si sa v snahe zľahčiť náš rozhovor.

„Myslela som, že máš rád darčeky pod stromčekom.“

„Mám, ale koľko ich vlastne potrebujeme?“

Už-už som ti chcel pripomenúť, čo si na mňa kričala ani nie pred hodinou, keď sa zozadu ozvalo: „Kiežby sa svet zbavil aspoň časti svojho obsahu.“

Obidvaja sme sa obzreli. Vtedy som zistil, že zelenkavé svetlo v aute nevychádza z prístrojovej dosky, ale z nej. To ona žiarila.

„Myslíš, že je aj rádioaktívna?“ spýtala si sa.

„Aj?“

„Aj... čo ja viem...“

„A ak je tým, kým tvrdí, že je?“

„Nepovedala, kto je.“

„Jasné, že povedala, je...“

„Duch Vianoc,“ skočilo mi do reči dieťa.

„A s nami sa dnes deje niečo nezvyčajné,“ dodal som.

„Neznáme dieťa v honbe za preludom?“

„Aspoň to súvisí s Vianocami.“

„Čo?“

„Dieťa.“

Tentoraz si mi stisla ruku a všimol som si, že napätie v tvojej tvári trochu poľavilo. Chcel som ti rozprávať o láske, povedať, ako ťa ľúbim, že ťa ľúbim ako vychádzajúce slnko, každý deň, a že láska k tebe urobila môj život lepším a šťastnejším. Viem, že by ťa to uviedlo do rozpakov, a tak radšej mlčím.

Pustila si rádio. „*Anjelov spev čujme krásny...*“

Spievala si s ním: „*Nesie pokoj, milosť svetu...*“

Všimol som si, ako pozoruješ dievčatko v spätnom zrkadle.

„Ak všetko ide podľa plánu,“ začala si, „mali by sme čoskoro uvidieť Santu a jeho soby. Čo ty na to, Duch Vianoc?“

Hlas zozadu odpovedal: „Odbočte doprava, prosím!“

Urobila si to. Váhavo, ale predsa, lebo dieťaťu ako ona sa neodporuje.

Odbočila si do tmy, zrýchlila a vzápätí zastala.

Lebo tesne nad strechou pekného georgiánskeho domu s cezmnovým vencom na modrých dverách sa vznášali sane ťahané šiestimi sobmi.

Usmiaty Santa Claus nám zakýval. Dievčinka mu odkývala a vystúpila z auta. Zámky jej zjavne nerobili problém. Hackles vyskočil von za ňou.

Santa zatlieskal. Dom bol ponorený do tmy, ale neviditeľná ruka zvnútra otvorila okno na prízemí a na zem žuchli tri veľké vrecia. Santa Claus si ich hodil na plece a naložil na sane.

„To je lúpež!“ zvolala si a vybehla z auta. „Hej, vy!“

Postava v červenom prišla bližšie, dupotajúc čižmami a súchajúc si ruky.

„Túto službu ponúkame iba raz do roka,“ vysvetlil Santa.

„Akú službu, dofrasa?“

Santa Claus využil príležitosť a napchal si fajku. Vyfúkol do bieleho vzduchu niekoľko hviezdíčkových krúžkov modrého dymu.

„Za starých čias sme darčeky roznášali, lebo ľudia mali málo. Teraz majú všetkého tak veľa, že nám píšú, aby sme prišli a odviezli to. Netušíte, ako sa človeku uľaví, keď sa ráno na prvý sviatok vianočný zobudí a všetko je preč.“

Santa zalovil v jednom vreci. „Pozrite, natáčky do vlasov, ročná zásoba soli do kúpeľa, kopa ponožiek, nikto nemôže mať toľko chodidiel, pečený cesnak v oleji, súprava na vyšívanie obrazu Eiffelovej veže, dve porcelánové prasiatka.“

„A čo ďalej?“ vyhrkla si sčasti zlostne, sčasti prekvapene. „Novoročný výpredaj z kufra auta?“

„Nech sa páči, poďte sa pozrieť, ak chcete,“ vyzval ňá Santa.

Vopchal fajku do vrecka a zamieril k saniam. Duch Vianoc aj Hackles ho nasledovali.

„Hej, to je náš kocúr!“ zakričala si pod saňami, lebo tie sa už vznášali vo vzduchu.

Duch Vianoc sa tváril veľmi spokojne.

Naskočili sme do auta a v rámci možností uháňali za saňami, ktoré sa vybrali krížom cez poľa.

„To musí byť nejaké vznášadlo,“ utrúsila si. „Do čoho sme sa to dostali?“

Zišli sme z cesty na hrbolatý chodník, nášmu autu dal poriadne zabráť. Zvierala si volant oboma rukami.

Sane konečne pristáli. O niekoľko minút sme boli pri nich.

Ocitli sme sa pred tmavým a vetrom poničeným domčekom. Škridly na streche boli uvoľnené, na odkvapovej rúre viseli cencúle, pripomínali elektrické ozdoby,

čo si ľudia kupujú, ibaže neboli elektrické ani ozdoby. Latky plota držali pokope iba vďaka kúskom drôtu a bránku podopierala skala. V otvorených dverách nepoužívaného privesu spal starý pes.

Len čo zdvihol hlavu, aby zaštekal, Santa Claus mu hodil ligotavú kosť. Starý pes ju spokojne chytil do zubov.

Kým sa soby posilňovali lišajníkmi, Santa a Duch Vianoc podišli k domu a otvorili dvere.

„Nie je to nejaká pasca? Ako vo filme *Teraz sa nepozerať?* Chcú nás zabiť?“ Bála si sa. Ja nie, lebo som v to uveril.

Santa vyšiel z domčeka, zohnutý pod ťarchou vreca prežratého moľami. V ruke mal koláčik s ovocnou plnkou a pohár whisky.

„Málokto dnes niečo nechá aj pre mňa,“ povedal a obrátil do seba pohár, „ale ja tento dom poznám a domáci poznajú mňa. Bolesť a Núdza dnes v noci musia zmiznúť. Iba raz do roka mám takú moc.“

„Akú moc?“ spýtala si sa. „Kde je dieťa? A čo ste urobili s mojím kocúrom?“

Santa ukázal na domček s oknami vysvietenými zvláštnou zelenou žiarou, čo sprevádzala dieťa. Aj z diaľky sme videli, že na stole leží čistý obrus a dievčatko naň kladie šunku, koláč, syr, zatiaľ čo náš kocúr Hackles sa okolo neho prechádza so zdvihnutým chvostom.

Santa sa usmial a vysypal obsah vreca na sane. Čo z neho vypadlo, bolo splesnivené, staré a polámané. Pozbieral črepiny taniera, roztrhaný kabátik, bábiku bez hlavy. Teraz bolo vrece prázdne.

Mlčky ti ho podal a ukázal na auto. Chce, aby si ho naplnila, napadlo mi. Urob to, prosím, urob to.

Netrúfol som si povedať to nahlas. Bolo to pre teba. Šlo iba o teba.

Zaváhala si, potom si pootvárala všetky dvere na aute a začala si do vreca pchať darčeky a jedlo. Nebolo veľké, ale akosi sa ti ho nedarilo naplniť. Videl som, ako sa pozeráš na to, čo zostalo.

„Daj mu všetko,“ povedal som.

Sklonila si sa po veci zo zadného sedadla. Auto už bolo takmer prázdne okrem prúteného soba, no ten sa ti zdal priveľmi gýčový na darovanie.

Podala si ťažké vrece mužovi v červenom, ktorý ťa sústredene pozoroval.

„Nedali ste mi všetko,“ povedal.

„Ak máte na mysli prúteného soba...“

Duch Vianoc vyšiel z domu s Hacklesom na rukách. Aj on bol vysvietený nazeleno. V živote som nevidel zeleného kocúra.

Dieťa sa ti prihovorilo: „Dajte mu to, čoho sa bojíte.“

V tej chvíli akoby sa zastavil čas. Odvrátil som pohľad ako vtedy, keď som sa spýtal, či si ma vezmeš, a nevedel som, čo odpovieš.

„Áno,“ povedala si. „Áno.“

Ťažké vrece zrazu žuchlo na zem. Santa prikývol, ty si s námahou zdvihla vrece a hodila si ho na sane.

„Je čas ísť,“ ozval sa Duch Vianoc.

Nasadli sme do auta a vracali sa späť po úzkom chodníku.

Mráz rozjasnil zem a vytvrdil hviezdy. Na poliach za kamennými múrikmi sa zhrkli ovce. Popri plote bežal pár loveckých koní, z papúľ sa im parilo ako drakom.

Po chvíľke si zastavila a vystúpila. Šiel som za tebou. Objal som ťa. Počul som tlkot tvojho srdca.

„Čo teraz, keď sme všetko darovali?“ spýtala si sa.

„Neostalo nám nič?“

„Trochu jedla v taške za predným sedadlom a toto...“ Vylovala si z vrecka čokoládového snehuliaka vo farebnom lesklom obale.

Zasmiali sme sa. Bolo to bláznivé. Odlomila si kúsok čokolády pre dieťa, ale to spalo ako v oleji.

„Ničomu nerozumiem,“ povedala si. „Ty áno?“

„Nie. Zostalo z tej čokolády?“

Podelili sme sa o posledné kúsky a potom som povedal: „Pamätáš, ako sme sa zoznámili a nemali sme peniaze – museli sme splácať študentské pôžičky, mal som dve zamestnania, na Vianoce sme jedli iba klobásky a plnku, lebo moriaka sme si nemohli dovoliť? Uplietla si mi pulóver.“

„S jedným rukávom dlhším.“

„A ja som ti vystrúhal stoličku z jaseňa, čo dala vyňať mestská rada. Polovicu kmeňa nechali ležať na ulici. Spomínaš si?“

„Božemôj, áno, a mrzlo, býval si na tom hroznom hausbóte a nechcel si so mnou ísť domov, lebo si neznášal moju matku.“

„Ja? To ty si ju neznášala.“

„Áno...“ povedala si pomaly. „Koľko života premárnime nenávisťou.“

Obrátila si ma tvárou k sebe. Mlčala si a tvárila si sa vážne.

„Lúbiš ma ešte?“

„Áno.“

„Ja ťa ľúbim, ale asi to nehovorím dosť často, však?“

„Viem, že to cítiš. No niekedy...“

„Čo?“

„Niekedy mám dojem, že ma odmietaš. Nechcem ťa do ničoho nútiť, ale chýba mi tvoje telo. Naše bozky, blízkosť, a áno, aj to ostatné.“

Chvíľu si bola ticho. A potom si povedala: „Keď ma Santa Claus či kto to vlastne bol, požiadal, aby som mu dala to, čoho sa bojím, uvedomila som si, že keby tie veci zostali v aute, ale ty by si bol preč, čo potom? Keby náš dom, moja práca, môj život, všetko, čo mám, bolo tam, kde to má byť, ale bez teba. A vtedy som si uvedomila – toho sa bojím. Mám z toho taký strach, že sa na to neodvážim ani pomyslieť, ale stále je to vo mne ako predzvesť blížiacej sa vojny.“

„Čo je v tebe?“

„Pocit, že ťa od seba odháňam.“

„A chceš ma odohnať?“

Pobozkala si ma – ako kedysi – cítil som svoje slzy, až kým som nezistil, že sú tvoje.

Vrátili sme sa do auta a pomaly sme prešli posledných pár kilometrov, v ubúdajúcom mesačnom svetle sa už črtali nepravidelné obrysy striech. Čochvíľa sa zrodí nový deň.

Popri ceste kráčala postava s kapucňou na hlave. Zastala si a otvorila okno. „Nechcete zviezť?“

Postava sa obrátila k nám, bola to žena s bábätkom na rukách. Zložila si kapucňu, mala krásnu tvár. Bez jedinej vrásky, čistú ako sneh. Usmiala sa a bábätko tiež. Bolo to bábätko, ale malo nedetské oči.

Inštinktívne som sa obzrel. Kocúr spal vo svojom košíku, ale dieťa bolo preč.

Na oblohe nad nami sa zjavila žiarivá hviezda a svetla na východe rýchlo pribúdalo.

„Už je skoro deň,“ povedal som.

Zastavila si na krajnici. Oprela si sa laktom o volant a položila naň hlavu. „Neviem, čo sa stalo. Ty áno?“

„Duch Vianoc je preč.“

„Nebol to iba sen? Myslíš, že spíme doma v posteli a čakáme, kedy sa zobudíme?“

„No tak,“ chláholil som ťa. „Ak spíme, tak poďme ako námesačníci do domčeka. Už nemáme veľa batožiny.“

Žena s bábätkom už bola pred nami, kráčala a kráčala.

Vystúpili sme z auta. Chytila si ma za ruku.

Kedysi sme si všímali všetko – kvapky vody na bobuliach brečtanu, imelo v korne tmavého duba, stodolu, kde na stropnom tráme sedela sova, dym, čo stúpala z lesných ohňov ako tajuplný odkaz, starobylosť času a nás ako jeho súčasť.

Prečo sme sa naučili každým dňom iba prebehnúť, keď každý deň je všetko, čo máme?

Žena ešte vždy kráčala, v náručí niesla budúcnosť, držala na rukách zázrak, zázrak zrodenia, ktorý zakaždým ponúka svetu druhú šancu.

Prečo si tak ľahko zamieňame to, čo je skutočné a dôležité, s tým, na čom vôbec nezáleží?

„Zapálím oheň,“ ponúkol som sa.

„Neskôr,“ povedala si. „Teraz sa chcem ako námesačná vrátiť s tebou do poste.“

Hanbila si sa. Hoci si silná, spomínam si na tú plachosť. Áno. A áno. Či spíš alebo bdieš. Áno.

Vonku nad poľami zoranými hmlou bolo počuť zvony vítajúce prvý sviatok vianočný.

*Koláčiky pani
Wintersonovej*

Pani Wintersonová sa nikdy nevzdala svojich vojnových zásob. V rokoch 1939 – 1945 prispievala k víťazstvu po svojom, nakladala vajcia a cibuľu, zavárala ovocie, sušila fazuľu, zelenú fazuľku nakladala do soli a predávala konzervovanú hovädzinu na čiernom trhu. Mala rada všetko, čo sa dalo skladovať, a zatiaľ čo v päťdesiatych či šesťdesiatych rokoch čakala na jadrovú vojnu alebo blížiacu sa apokalypsu, natláčala hovädzie mäso do plechoviek a pri pečení často používala sušené ovocie.

V našej kuchyni sa nachádzali dve dôležité veci, obidve s kľukou, mangel, ktorým sa žmýkala bielizeň v deň veľkého prania, a mlynček na mäso Spong. Najväčší mlynček, aký sa dal kúpiť, mal svoje stále miesto na okraji umakartového stola. Okrem iného sa používal na mletie sušeného ovocia. Pani Wintersonová to robievala najmä na jeseň, lebo sme mali veľa popadaných jablák.

Pre toho, kto nepozná vianočnú tradíciu koláčov s plnkou zo sušeného ovocia, je trochu máťúce, prečo zmes, hoci sa volá *mincemeat*, čiže mleté mäso, neobsahuje mäso, ale ovocie.

Odpoveď treba hľadať v období vlády Alžbety I. (1558 – 1603), vtedy sa koláčky skutočne plnili mletým mäsom, ovocím a kandizovanou kôrou.

Prečo?

Ovocie a koreniny sa používali na zamaskovanie nevábnej chuti nechladeného mäsa. Možno práve preto bolo v anglickej kuchyni ovocie také obľúbené až do konca šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia. Nie sme Amerika a chladničky boli v tých časoch dosť drahé.

My sme si ju zadovážili až v sedemdesiatych rokoch, keď som šla na strednú. Otec ju vyhral v lotérii. Malá chladnička sa zmestila pod linku a takmer stále bola prázdna. Nemali sme ani potuchy, čo s ňou.

Mliekar nám každý deň vozil čerstvé mlieko, zeleninu sme si vypestovali, alebo kúpili dvakrát do týždňa na trhu, sliepky nám znášali vajcia, a keďže sme boli chudobní, mäso sme kupovali iba raz za týždeň – nikdy častejšie.

Zvyšky putovali do mlynčeka a objavili sa v koláčoch a paštétach. Čo sa nezjedlo hneď, to sa uvarilo, a čo sa nevarilo, to bolo čerstvé. Načo by nám bola chladnička?

VIANOČNÉ DNI

Ak si chcete vyrobiť vlastnú ovocnú zmes – s mlynčekom alebo bez neho – tu je recept. Áno, môžete použiť elektrický mlynček, ale ten mechanický zomelie ovocie na hrubšie kúsky. Ak sa vám nechce vyrábať vlastnú zmes, pokojne si ju kúpte (pozorne si prečítajte zloženie – nemala by obsahovať priveľa cukru ani palmový olej a podobné hlúposti), a pred použitím jednoducho vyklopte do misy, pridajte brandy a zamiešajte. Zmes z obchodu býva vždy suchá.

NA ZMES POTREBUJETE

450 g kyslastých, očistených a postrúhaných jablák

450 g nadrobno pokrúpaného loja (áno, loja...)

po 450 g sultánok, svetlých a tmavých hrozienok a hnedého cukru. Môžete pridať kandizovanú kôru, ak vám chutí. Ja ju neznášam.

170 g sparených ošúpaných mandlí, rozdrvených v mažiari

postrúhanú kôru a šťavu z dvoch citrónov (chemicky neošetrených, veď to budete jesť)

1 kávovú lyžičku strúhaného muškátového orieška

1 kávovú lyžičku škorice

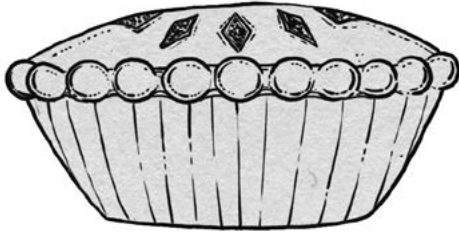
1 kávovú lyžičku soli

150 ml brandy alebo rumu, podľa chuti

Zomleté sušené ovocie a ostatné ingrediencie dajte do veľkej misy. Dôkladne premiešajte. Ak sa vám nepozdáva konzistencia, prilejte trochu brandy alebo rumu. Zmes nesmie byť ani riedka, ani príliš hustá. Naplňte do pohárov a aspoň na mesiac ich uložte na chladné miesto.

Ja ju robievam piateho novembra na Noc ohňostrojov. Môžete si zvoliť Halloween ako rovnako zbytočný sviatok, prečo neurobiť niečo užitočné okrem zapalovania ohňov a opjania sa?

V decembri už môžete valkať cesto.

NA KOLÁČIKY S OVOCNOU PLNKOU POTREBUJETE

zmes sušeného ovocia – vlastnoručne vyrobenú alebo kúpenú

450 g hladkej múky

1 čajovú lyžičku prášku do pečiva

225 g nesoleného masla – ja používam bio. Pani W. dávala masť.

1 polievkovú lyžicu preosiateho práškového cukru

obyčajnú studenú vodu (pripravte si ju vopred, inak budete mať kohútik zabraný od cesta)

1 celé dôkladne rozšľahané vajce na neskôr

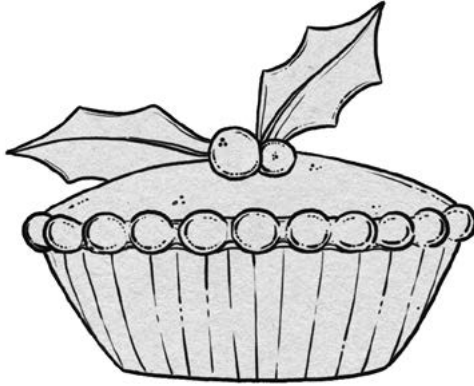
Okrem toho potrebujete formu na mafiny vymastenú maslom, čo zostalo na obale, alebo masťou, ak sa chcete vrátiť do šesťdesiatych rokov.

POSTUP

Nezabudnite na zásteru. Pri príprave tohto receptu sa zababrete.

Pustite si vianočné koledy, Binga Crosbyho, Judy Garlandovú alebo Händelovho *Mesiáša* (oratórium, pôvodne napísané pre Veľkú noc, sa stalo neoddeliteľnou súčasťou Vianoc).

Všetko okrem vody a vajca dajte do veľkej misy a začnite miesiť rukami. Keď ma to učila pani Wintersonová, mala som asi sedem rokov. Podala mi misu a povedala, že mám miesiť, a ja som nemala ani potuchy, o čom hovorí.

Keď zmes pripomína strúhanku, pridajte toľko studenej vody, aby vzniklo cesto.

Teraz si poprášite pracovnú dosku múkou, vyklopte na ňu cesto a rozvaľkajte ho – dobre sa pri tom precvičia tricepsy – trochu ho preplieskajte, a ak ste ako pani Wintersonová, myslíte pri tom na svojich nepriateľov, kým nemá požadovanú textúru, čo znamená, že keby ste tú guľu cesta do niekoho hodili (do nepriateľa), určite by to pocítil. Vráťte vianočnú muníciu do misy, zakryte ju utierkou s červienkami (červienky nemusia byť) a strčte na hodinu do chladničky, alebo vyložte na parapet, ak vonku mrzne alebo sneží. Nemalo by pršať.

Pani W. túto časť nemusela robiť, lebo sme nemali ústredné kúrenie a v dome bola stále zima. Moderné domácnosti sú priveľmi vykúrené, aby sa v nich dalo spraviť dobré cesto. Kedysi sa hovorilo, že na to treba studené ruky. Ak si chcete dožiť originálny zážitok ako v šesťdesiatych rokoch, vypnite večer predtým kúrenie a pod zásteru si oblečte dva svetre.

Vyberte zo špajzy zmes ovocia – vlastnej výroby alebo kúpenú. Vyklopte do misy a pozrite sa, či netreba pridať viac brandy či rumu. Nie je zmes príliš suchá? Je to dôležité. A teraz – to je moja časť receptu, nie pani W. – si nalejte pohár vína, choďte napísať zopár vianočných pozdravov alebo zabaliť niekoľko darčiekov, čokoliek, čo súvisí s Vianocami a baví vás to. Do žehlenia sa nepúšťajte.

Vyhrejte elektrickú rúru na 200 °C alebo plynovú na stupeň 6. Poznáte svoju rúru, takže to urobte počas hodiny, keď sa cesto chladí. Ja mám sporák Aga

a pokiaľ ide o rúru, som úplne nemožná – pani W. mala plynovú rúru, ktorá príšerne hriala. Správala sa ako oklieštená vysoká pec dožadujúca sa rudy. Nízka. Hranatá. Krátke nohy. Liatina. Pustiť plyn. Syčanie. Hodiť dnu zápalku. Rýchlo odstúpiť. Bum. Začne hučať. Stiahnuť modrý plameň na bezpečnejší oranžový. Vnútro pripomínalo squashový kurt s poskakujúcimi ohníkmi. A môžete piecť.

Dúfam, že máte doma krotkejšiu verziu tohto pekelného zariadenia.

Späť k chladničke.

Zhruba o hodinu z nej vyberte cesto, rozkrojte ho na dva diely a jeden rozvalkajte na pomúcenej doske. Nesmie byť príliš hrubé. Hrnčekom alebo formičkou vykrajujte kolieska a vtláčte ich do jamôk vo vymastenej forme na mafiny.

Teraz každý naplňte štedro, ale s rozmyslom, zmesou ovocia.

Ďalej máte na výber.

Tradičný recept hovorí, že z vyvalkanej druhej časti cesta opäť vykrojíte kolieska, zakryjete nimi plnku, dobre postláčate okraje a potriete rozšľahaným vajcom aj zvrchu. Pokrievku treba prepichnúť ražňom, aby mohla unikáť para.

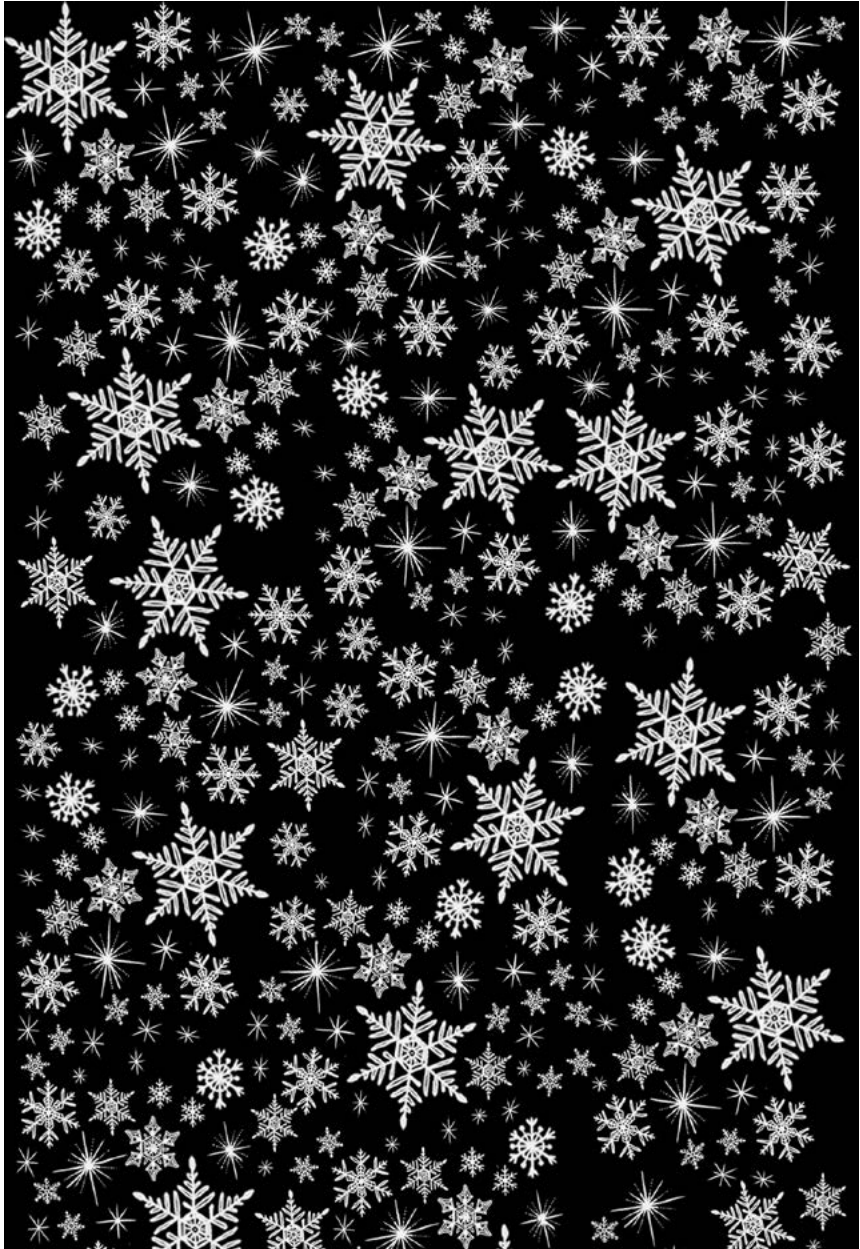
ALEBO – môžete urobiť viac koláčikov a navrch dať prekrížené pásiky cesta, ak chcete menej cesta. To nie je môj prípad.

Tieto sa upečú skôr, dávajte pozor, aby ste ich nespálili.

Pečte 20 minút s pokrievkami, 15 minút bez nich. Približne, záleží na rúre. V pekelnjej rúre pani W. to trvalo 20 minút, potom už boli spálené na uhol.

Koláčky skladujte v starej plechovke, ktorú nepotrebujete, ale je vám ľúto ju vyhodiť.

TIP: urobte dvojnásobné množstvo cesta. Zabalené v alobale vydrží v chladničke aj päť dní. Potom si môžete bez námahy a rýchlo upiecť ďalšie koláčky.

SNEHULIAČKA

neží. Náš jazyk nehovorí nič o tom, čo sneží. Možno je to Boh.

Možno nie.

Tak či onak, sneží.

Aký sneh padá?

Existuje veľa druhov snehu. To ste vedeli?

Horský sneh. Polárny sneh. Lyžiarsky sneh, hlboký sneh, sneh, čo poletuje ako drobné mušky, snehová prehánka, pripomínajúca náhliace sa mole, hustý sneh s veľkými vločkami, akoby niekto (niečo?) strúhal oblohu.

Sneh, čo štípe ako komáre, sneh ľahučký ako pena, mokrý, čo sa neudrží, a suchý, čo sa udrží, zahaľuje celý svet ako nejaká inštalácia do chvíle, keď sa uprostred noci zobudíte na neprítomnosť zvukov, do chvíle uprostred noci, keď sa zaboríte hlbšie do perín, do chvíle uprostred noci, keď sneh prenikne do vášho spánku a váš spánok je hlboký ako sneh.

Potom rozťahnete záclony. Hurá!

Všade sneh, na ňom sneh a na ňom zase sneh.

Dosť hlboký, aby doň zapadol pes a znova sa vynoril s ušami ako krídla. Autá sa premenili na biele mohyly. Zvuky sú rozradostené deti.